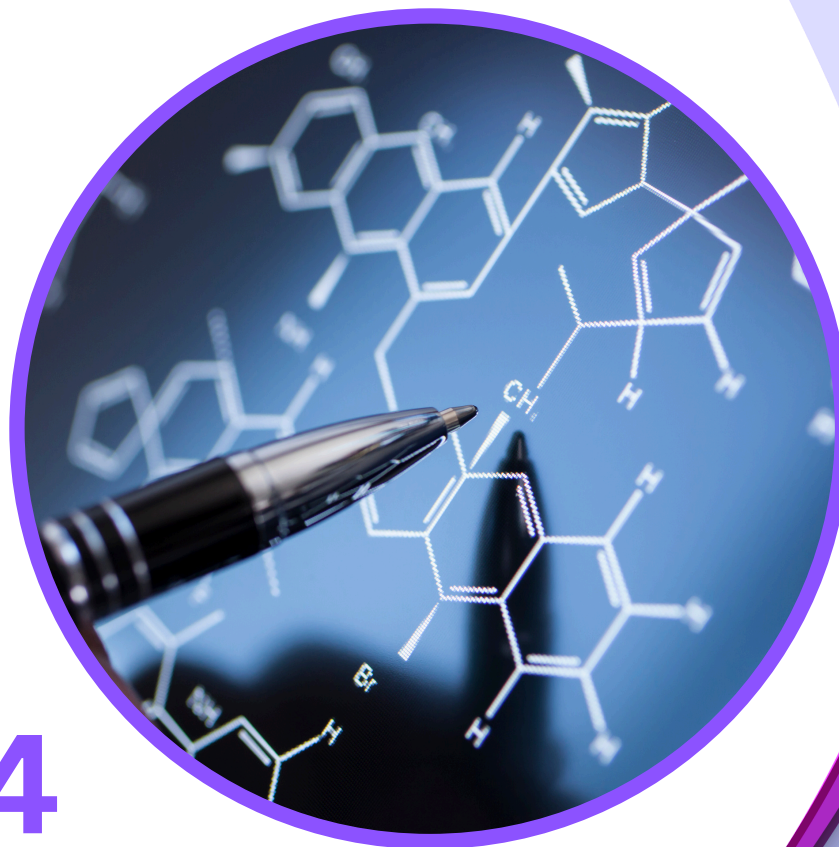

Science Conference

www.science-conference.com

a digital platform dedicated to disseminating a wide array of scientific research articles and papers. It serves as a valuable resource for the scientific community and others interested in cutting-edge scientific knowledge and insights.

2024
No 1 (2)

TABLE OF CONTENTS

QUANTUM SUPREMACY: EXPLORING THE DISRUPTIVE POTENTIAL OF QUANTUM COMPUTING ON CRYPTOGRAPHY AND LEGAL FRAMEWORKS FOR DATA SECURITY.....	2
Islombek Abdikhakimov.....	2
ЗАЩИТА ГОСУДАРСТВЕННОГО СУВЕРЕНИТЕТА В КИБЕРПРОСТРАНСТВЕ	13
Салауат Коньисбаев.....	13
RAQAMLI AKTIVLAR SOHASIDAGI JINOYATLAR.....	20
Parvina G‘ulommamatova.....	20
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT QONUNCHILIGIDA KIBERJINOYATLARNI TERGOV QILISH VA ULARNING AHAMYATI.....	31
Abbosjon Olimov.....	31
RAQAMLI MUALLIFLIK HUQUQI TUSHUNCHASINING MAZMUN-MOHİYATI, KELIB CHIQISHI, ASOSIY TAMOYILLARI.....	38
Mohinur Bahramova.....	38
Behruz Eshpo‘latov.....	38
RAQAMLI BOSHQARUVNING HUQUQIY ASOSLARINI BAHOLASHNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI.....	45
Jamshid Odilov.....	45
FUQAROLIK SUD ISHLARINI YURITISHDA ADVOKATNING HUQUQ VA MAJBURIYATLARI.....	56
Maftuna O‘rolova.....	56
MARKAZLASHTIRILMAGAN AVTONOM TASHKILOTLAR (DAO) VA O‘ZGARMAS TOKENLAR (NFTS) KABI RIVOJLANAYOTGAN BLOKCHEYN TEXNOLOGIYALARNING XALQARO QONUNCHILIKKA POTENTIAL TA‘SIRI..	67
Nazokat Ismoilova.....	67
ZAMONAVIY HUQUQIY PARADIGMA KONTEKSIDA KIBER SPORT SOHASINI TARTIBGA SOLISHNING NAZARIY VA HUQUQIY JIHATLARI.....	74
San‘atjon Ergashev.....	74
KIBERXAVFSIZLIK VA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARI.....	80
Shohruh Rabbimov.....	80
KIBERMAKONNI TARTIBGA SOLISHDA XALQARO HUQUQNING YANGI YO‘NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI.....	88
Xonzodabegim Raxmatova.....	88

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT QONUNCHILIGIDA KIBERJINOYATLARNI TERGOV QILISH VA ULARNING AHAMYATI

Abbosjon Olimov

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

abrorbekolimov048@gmail.com

ANNOTATSIYA

Kiberjinoyatlar bugungi kunda global xavf bo'lib qolgan. O'zbekistonda ular uchun jinoyat javobgarligi belgilangan. Kiberjinoyatlarni tergov qilish murakkab jarayon hisoblanadi: ular virtual olamda sodir etiladi, dalillar elektron shakldagi bo'lganligi sababli maxsus bilim va malakalarni talab qiladi. Mamlakatda kiberjinoyatlarga qarshi maxsus bo'linmalar va mutaxassislar faoliyat yuritmoqda. Shuningdek, aholining huquqiy savodxonligini oshirish, davlat-xususiy sektor hamkorligi, xavfsizlik choralari kuchaytirish, xalqaro hamkorlik kabi chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Kiberjinoyatlar muammosi jamiyatning birgalikdagi kuch-qudrati bilan hal etilishi mumkin. Zero, axborot texnologiyalari rivojlanayotgan bugungi kunda bu sohadagi xavfsizlik barchamiz va dolzarb vazifamizdir. Axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan hozirgi davrda kiberjinoyatlar global miqyosda katta muammo bo'lib qolmoqda. Kiberjinoyatlar deganda, kompyuter tizimlari, tarmoqlari va ma'lumotlar bazalariga noqonuniy kirish, ularni o'zgartirish, o'chirib tashlash, zararli dasturlarni tarqatish va boshqa shu kabi noqonuniy harakatlar tushuniladi. Bunday jinoyatlar nafaqat alohida shaxslar, balki davlat va jamiyat manfaatlariga ham jiddiy tahdid soladi. Shu sababli, O'zbekiston Respublikasida ham kiberjinoyatlarni tergov qilish va ularga qarshi kurashish dolzarb masalalardan biri sanaladi.

KALIT SO‘ZLAR

O‘zbekiston, kiberjinoyat, kiberxavfsizlik, qonunchilik bazasi, xalqaro hamkorlik, kiberxavfsizlik infratuzilmasi, xabardorlik tashabbuslari, hodisalarga javob berish, salohiyatni oshirish, raqamli chidamlilik.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksida kiberjinoyatlar O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 278¹, 278², 278³ va 278⁴-moddalarida kiberjinoyatlar uchun jinoiy javobgarlik belgilangan. Xususan, 278¹-moddaga ko‘ra, kompyuter tizimlariga, kompyuter tarmoqlariga yoki ularning tarkibiy qismlariga noqonuniy kirish jinoyat hisoblanadi va uch yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi. Agar bunday qilmish takroran yoki bir guruh shaxslar tomonidan oldindan til biriktirib sodir etilsa, jazo muddati besh yilgacha oshiriladi.

278²-modda kompyuter tizimlaridagi ma'lumotlarni o‘zgartirish, o‘chirib tashlash, blokirovka qilish yoki nusxalash uchun javobgarlikni belgilaydi. Bunday harakatlar uch yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi. Agar ushbu jinoyat ko‘p miqdordagi zarar yetkazilishiga olib kelsa, jazo muddati besh yilgacha oshiriladi.

278³-moddada zararli kompyuter dasturlarini yaratish, tarqatish yoki ulardan foydalanish uchun jinoiy javobgarlik nazarda tutilgan. Bunday qilmishlar uch yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi. Agar jinoyat juda ko‘p miqdordagi zarar yetkazilishiga olib kelsa, jazo muddati besh yilgacha oshiriladi.

278⁴-modda esa elektron to‘lov tizimlariga tajovuz qilish, ya'ni elektron to‘lov vositalaridan noqonuniy foydalanish yoki ularni qalbakilashtirish uchun javobgarlikni belgilaydi. Bunday harakatlar besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

Shuningdek, Jinoyat kodeksining 273-moddasiga ko‘ra, axborot tizimlariga ruxsatsiz kirish ham jinoyat hisoblanadi va bu qilmish uch yilgacha axloq tuzatish ishlari yoki uch yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi.

METODOLOGIYA

Kiberjinoyatlarni tergov qilishning o'ziga xos xususiyatlari Kiberjinoyatlarni tergov qilish an'anaviy jinoyatlarni tergov qilishdan bir qator jihatlari bilan farq qiladi. Birinchidan, kiberjinoyatlar virtual makonida sodir etiladi va dalillar ham elektron shaklda bo'ladi. Bu esa tergov organlaridan maxsus texnik bilim va ko'nikmalarni talab qiladi. Ikkinchidan, kiberjinoyatchilar o'z faoliyatlarini yashirish uchun turli xil texnologiyalardan foydalanadilar, masalan, anonim tarmoqlar, shifrlash dasturlari va boshqalar. Bu esa kiberjinoyatlarni tergov qilishni yanada murakkablashtiradi.

Shu bilan birga, kiberjinoyatlar ko'pincha xalqaro miqyosda sodir etiladi, ya'ni jinoyatchilar bir davlatda, jabrlanuvchilar esa boshqa davlatda bo'lishi mumkin. Bu holat tergov jarayonida xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yishni taqozo etadi. Tergov organlari boshqa davlatlarning huquqni muhofaza qilish idoralari bilan ma'lumot almashishi, dalillarni to'plashda hamkorlik qilishi lozim bo'ladi.

Yana bir muhim jihat shundaki, kiberjinoyatlar tez sur'atlarda rivojlanib boradi va yangi turlari paydo bo'ladi. Bu esa tergov organlaridan doimiy ravishda o'z malakalarini oshirib borishni, zamonaviy texnologiyalardan xabardor bo'lishni talab qiladi.

NATIJALAR

Kiberjinoyatlarni tergov qilishda maxsus bo'linmalar va mutaxassislar kiberjinoyatlarning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda, O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi tizimida kiberjinoyatlarga qarshi kurashish bo'yicha maxsus bo'linmalar tashkil etilgan. Ushbu bo'linmalar xodimlari kiberjinoyatlarni tergov qilish, dalillarni to'plash va tahlil qilish bo'yicha maxsus tayyorgarlikdan o'tkazilgan.

Xususan, Ichki ishlar vazirligi Axborot texnologiyalari va axborot xavfsizligini ta'minlash boshqarmasi qoshida Kiberjinoyatlar va axborot xavfsizligiga tahdidlarga qarshi kurashish boshqarmasi faoliyat yuritadi. Ushbu boshqarma kiberjinoyatlarni tergov qilish, ularga qarshi kurashish va oldini olish choralarini ko'radi.

Shuningdek, Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi va Toshkent davlat yuridik universitetida kiberjinoyatlar va ularni tergov qilish bo'yicha mutaxassislar tayyorlanadi. Bu mutaxassislar tergov jarayonida muhim rol o'ynaydi, chunki ular nafaqat jinoyat qonunchiligini, balki axborot texnologiyalari sohasidagi bilimlarni ham puxta o'zlashtirgan bo'ladilar.

Bundan tashqari, sudlar tizimida ham kiberjinoyatlarga oid ishlarni ko'rib chiqish uchun ixtisoslashtirilgan sudlar tashkil etilgan. Ushbu sudlarda faoliyat yuritayotgan sudyalari ham kiberjinoyatlarning o'ziga xos jihatlarini yaxshi biladilar va tegishli bilim hamda tajribaga egalar.

MUHOKAMA

Kiberjinoyatlarning oldini olish va ularga qarshi kurashish Kiberjinoyatlarning oldini olish va ularga qarshi kurashishda bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim. Birinchidan, aholining huquqiy savodxonligini oshirish, xususan, kiberjinoyatlar haqida ma'lumotlar berish muhim ahamiyatga ega. Buning uchun ommaviy axborot vositalari, ta'lim muassasalari, nodavlat tashkilotlar va boshqa institutlar jalb etilishi kerak.

Ikkinchidan, davlat organlari va xususiy sektorning hamkorligi kiberjinoyatlarning oldini olishda katta rol o'ynaydi. Xususan, axborot texnologiyalari sohasida faoliyat yuritayotgan kompaniyalar o'z tizimlarining xavfsizligini ta'minlash, zararli dasturlarni aniqlash va bartaraf etish, foydalanuvchilarni xabardor qilish kabi tadbirlarni amalga oshirishi lozim. Davlat organlari esa bunday kompaniyalar faoliyatini

qo'llab-quvvatlashi, ularni rag'batlantirishi zarur.

Uchinchidan, axborot texnologiyalari sohasidagi xavfsizlik choralari va himoya tizimlarini doimiy ravishda takomillashtirib borish talab etiladi. Bu borada davlat miqyosida yagona siyosat ishlab chiqilishi, zamonaviy texnologiyalar joriy etilishi, xalqaro tajriba o'rganilishi muhimdir.

To'rtinchidan, kiberjinoyatlarga qarshi kurashishda xalqaro hamkorlikni yanada kuchaytirish zarur. Buning uchun ikki va ko'p tomonlama shartnomalar tuzish,

xalqaro tashkilotlar doirasida hamkorlik qilish, tajriba almashish kabi tadbirlar amalga oshirilishi lozim.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, kiberjinoyatlar bugungi kunda global miqyosdagi muammo bo‘lib, unga qarshi kurashish har bir davlatning ustuvor vazifalaridan biri sanaladi. O‘zbekiston Respublikasi jinoyat qonunchiligida kiberjinoyatlar uchun jinoiy javobgarlik belgilangan bo‘lib, mamlakatda ularni tergov qilish va oldini olish borasida bir qator ishlar amalga oshirilmoqda.

Shu bilan birga, kiberjinoyatlarga qarshi samarali kurashish uchun qator chora-tadbirlar ko‘rilishi lozim. Xususan, aholining huquqiy savodxonligini oshirish, davlat organlari va xususiy sektor hamkorligini yo‘lga qo‘yish, axborot texnologiyalari sohasidagi xavfsizlik choralari kuchaytirish, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish kabi masalalar e’tibor markazida bo‘lishi kerak.

Shuningdek, kiberjinoyatlarni tergov qilish va ularga qarshi kurashishda maxsus bo‘linmalar va mutaxassislarning roli beqiyos. Ularning professional faoliyati va mahorati kiberjinoyatchilikka qarshi kurashishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Umuman olganda, kiberjinoyatlar bilan bog‘liq muammolarni hal etish butun jamiyatning sahiy-harakati va yaqin hamkorligini talab qiladi. Zero, axborot texnologiyalari rivojlanib borayotgan bir davrda bu sohadagi xavfsizlikni ta'minlash hammamizning umumiy vazifamizga aylanmog‘i darkor.

ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi (2022 yil 1 iyulgacha bo‘lgan o‘zgarishlar va qo‘shimchalar bilan). - Toshkent: Adolat, 2022.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 19 fevraldagi "Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi PF-5349-son Farmoni.
3. Исмаилов Б. И. Киберпреступность в Узбекистане: уголовно-правовые и криминологические аспекты // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. - 2020. - №. 4. - С. 87-93.
4. Rasulev A. Cybercrime in Uzbekistan: Analysis of the Legislation and Challenges in Combating // International Journal of Advanced Science and Technology. - 2020. - Vol. 29, No. 5. - P. 1912-1919.
5. Сафаров А. А. Совершенствование уголовного законодательства Республики Узбекистан в сфере противодействия киберпреступности // Журнал правовых исследований. - 2021. - Т. 6, №. 2. - С. 103-109.
6. O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Axborot texnologiyalari va axborot xavfsizligini ta‘minlash boshqarmasi veb-sayti: <https://mvd.uz/pages/view/security>
7. O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi veb-sayti: <https://www.oliysud.uz/uz/category/kiberjinoyatlar>
8. Икрамова М. А. Роль международного сотрудничества в борьбе с киберпреступностью // Социосфера. - 2019. - №. 4. - С. 93-96.
9. То‘laganova G. Z. O‘zbekistonda kiberjinoyatchilikka qarshi kurashishning huquqiy asoslari // Yuridik fanlar axborotnomasi. - 2020. - №. 2. - В. 63-67.

10. Ганиева А. А. Киберпреступность как угроза национальной безопасности Республики Узбекистан // Вопросы науки и образования. - 2018. - №. 7 (19). - С. 40-43.